

Η επανάσταση του 1821, οι αγωνιστές της

και το δίκαιο των ενόπλων συγκρούσεων

εκείνης την εποχής

Σύντομη παρουσίαση του Αντιναυάρχου Δρα Στυλιανού Πολίτη ΠΝ ε.α.

Βρισκόμαστε στο 1821, στην περιοχή όπου κυριαρχούσε η Οθωμανική Αυτοκρατορία, μια Αυτοκρατορία που την αποτελούσαν πολλά έθνη κάτω από τον τουρκικό ζυγό. Το καθεστώς αυτό δεν ήταν αρεστό στους υποτελείς λαούς, ειδικά στους Έλληνες. Για το λόγο αυτό σημειώθηκαν αρκετές ατυχείς εξεγέρσεις με σκοπό την εθνική ανεξαρτησία. Η τελευταία και επιτυχής ξεκίνησε εκείνη την χρονιά. Συμβολικά εορτάζεται στις 25 Μαρτίου ταυτόχρονα με τη θρησκευτική γιορτή του Ευαγγελισμού. Οι δύο αυτές γιορτές έχουν ένα κοινό σημείο: η έναρξη της Επανάστασης προανάγγειλε την απελευθέρωση του Έθνους όπως ο Ευαγγελισμός προανήγγειλε την έλευση του Σωτήριος Χριστού.

Η Επανάσταση του 1821 ήταν καθαρά εθνική εξέγερση μόνο των Ελλήνων, παρά το γεγονός ότι οι υποκινητές της προσπάθησαν να ξεσηκώσουν και άλλα υπόδουλα έθνη. Ένα άλλο χαρακτηριστικό στοιχείο της Επανάστασης είναι ότι ήταν μια καθολική εξέγερση στην οποία δεν υπήρχε κανένα απολύτως στοιχείο ταξικής διεκδικήσεως. Όλοι οι Έλληνες επαναστάτησαν είτε ήταν πλούσιοι είτε ήταν φτωχοί. Ειδικά μάλιστα στη θάλασσα, η

Επανάσταση εκδηλώθηκε σε νησιά με μεγάλο πλούτο, με κατοίκους που ζούσαν μέσα στη χλιδή όπως η Ύδρα και οι Σπέτσες, καθώς και εκεί όπου απολάμβαναν μεγάλα προνόμια από το Οθωμανικό Κράτος, όπως για παράδειγμα στη Χίο, στη Σάμο και στη Σύμη. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι οι βαθύπλουτοι Έλληνες πλοιοκτήτες με συγκεντρωμένο ολόκληρο το θαλάσσιο εμπόριο στα χέρια τους, διέθεσαν πρόθυμα τα καράβια τους στον Αγώνα, οι ίδιοι ηγήθηκαν της Επανάστασεως σαν Ναύαρχοι, για να βρεθούν στη συνέχεια μετά την απελευθέρωση πάμπτωχοι και ολοκληρωτικά κατεστραμμένοι.

Η διεθνής συγκυρία το 1821, δεν ήταν καθόλου ευνοϊκή. Στις Μεγάλες Δυνάμεις κυριαρχούσε το πνεύμα της Ιεράς Συμμαχίας, της συμμαχίας που τηρούσε μια πολιτική ευνοϊκή προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία παρά το γεγονός ότι δεν την συμπεριλάμβανε στους κόλπους της. Η είδηση της Ελληνικής Επανάστασεως βρήκε τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων να συνεδριάζουν στη Λιουμπλιάνα (Λάιμπαχ, 26 Ιανουαρίου – 12 Μαΐου 1821), για τον τρόπο καταστολής των απελευθερωτικών κινημάτων στη Νεάπολη και στο Πεδεμόντιο. Το γεγονός αυτό, επτά μόνο χρόνια μετά το Βατερλό, τους γέμισε ανησυχία. Αυτή η Επανάσταση, μόνο απειλή θα μπορούσε να είναι για την πολυπόθητη ισορροπία στην Ευρώπη μετά την συντριβή του Βοναπάρτη. Η ιδιαιτερότητα της βασιζόταν σε δύο στρατηγικούς παράγοντες. Αυτοί ήταν: η γεωστρατηγική θέση της Ελλάδος, σαν γέφυρα μεταξύ των δύο ηπείρων, και το ότι η επιτυχία της Επανάστασεως θα σήμαινε την ανατροπή του status quo, ενδεχομένως και τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με απρόβλεπτες εξελίξεις στην περιοχή. Γι αυτό το λόγο εκδήλωσαν φιλοτουρκικές θέσεις. Λίγα χρόνια πριν, στο Συνέδριο της Βιέννης (Οκτώβριος 1814 – Ιούνιος 1815) διαπιστώνουμε την έντονη παρουσία του πνεύματος που επικρατούσε. Χαρακτηριστική ήταν η στάση του Μέττερνιχ όταν με την ανοχή των παρισταμένων στο Συνέδριο, απευθύνθηκε στον Ιωάννη Καποδίστρια, αντιπρόσωπο τότε της Ρωσίας, λέγοντας: *«Η Ευρώπη δεν γνωρίζει Έλληνες! Γνωρίζει μόνο Κράτος Οθωμανικό κάτω από την εξουσία του οποίου είναι οι Έλληνες που κατοικούν στην Ελλάδα...»*

Ποιο ήταν όμως το νομικό καθεστώς των μαχητών της Ελληνικής Επανάστασεως; Ας θυμηθούμε πάλι ότι βρισκόμαστε στο 1821! Παρά το γεγονός ότι η αρχή της αυτοδιαθέσεως των λαών είχε αναγνωρισθεί πανηγυρικά μαζί με την αναγνώριση γενικά των δικαιωμάτων του Ανθρώπου από τη Γαλλική Επανάσταση, η εποχή ήταν ακόμα σκοτεινή. Και συνέχισε για πολύ καιρό να είναι σκοτεινή! Ακόμα και όταν φθάσαμε στο 1907 είδαμε το άρθρο 2 των Κανόνων της Χάγης (Σύμβαση περί των Νόμων κι Εθίμων των εν τω κατά Ξηρά Πολέμω, μετά του Προσαρτημένου Κανονισμού) να προστατεύει μεν την αυθόρμητη αντίσταση των κατοίκων μιας περιοχής που δέχεται στρατιωτική επίθεση, αλλά να αφήνει εκτός νομιμότητας την αντίσταση του πληθυσμού της ήδη κατακτημένης περιοχής. Δηλαδή μέχρι τότε κάθε πράξη αντιστάσεως κατά στρατευμάτων κατοχής ήταν παράνομη! Χρειάστηκε να φθάσουμε σχεδόν στις μέρες μας, στις 24 Οκτωβρίου 1945 για να δούμε στην παράγραφο 2 του πρώτου άρθρου του Καταστατικού των Ηνωμένων Εθνών, την αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως και κατά συνέπεια της εθνικής ανεξαρτησίας των λαών.

Από εκεί και πέρα οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες. Η Γενική Συνέλευση στις 27 Νοεμβρίου 1953 διακήρυξε ότι το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως, ασκούμενο ελεύθερα μπορεί να οδηγήσει στο σχηματισμό ανεξάρτητου Κράτους και ακολούθησε η XXIX (3114) απόφαση της για τον καθορισμό της επιθέσεως, όπου αναγνωρίζεται το δικαίωμα του αγώνα για εθνική ανεξαρτησία σε κάθε λαό που ζει κάτω από ξένη κυριαρχία. Τέλος, οι Συμβάσεις της Γενεύης από την 12^η Αυγούστου 1949 σε συνδυασμό με τα δύο Συμπληρωματικά τους Πρωτόκολλα του 1977, κάλυψαν πλήρως και όλα τα θέματα του ανθρωπιστικού δικαίου.

Αν λοιπόν μας έθεταν το ερώτημα για το νομικό καθεστώς των μαχητών της Ελληνικής Επανάστασης σύμφωνα με το τωρινό δίκαιο του πολέμου, η απάντησή μας θα ήταν πανεύκολη. Αν όμως μεταφερθούμε σε εκείνη την εποχή και προσπαθήσουμε να εξετάσουμε πρώτα απ' όλα τη νομιμότητα μιας τέτοιας εξεγέρσεως με βάση το εθιμικό δίκαιο της εποχής θα συναντήσουμε τεράστιες δυσκολίες. Όπως αναφέραμε ήδη, στην αρχή της Επανάστασης υπήρχε διάχυτο το πνεύμα της Ιεράς Συμμαχίας. Κατά συνέπεια, οι γενναίοι αγωνιστές της Παλιγγενεσίας, χαρακτηρίστηκαν αρχικά παράνομοι στασιαστές. Γι' αυτό κανένα κράτος δεν μπορούσε να τους συμπαρασταθεί. Επιπλέον η μη αναγνώριση της ιδιότητας του εμπολέμου στους Έλληνες είχε φυσική συνέπεια να μην εφαρμόζονται γι' αυτούς οι κανόνες του πολέμου που ίσχυαν τότε. Οι ναυτικοί αποκλεισμοί τους δεν αναγνωριζόντουσαν, (ενώ αναγνωριζόντουσαν κανονικά οι αντίστοιχοι των Τούρκων), δεν ήταν νοητή η ύπαρξη ουδετέρων κρατών και δεν θεωρούνταν αιχμάλωτοι όσοι συλλαμβανόντουσαν. Η κατάσταση όμως δεν άργησε να μεταβληθεί υπέρ τους. Στις 15 Ιανουαρίου του 1822, διορίστηκε η πρώτη Ελληνική Κυβέρνηση. Η

Αϊτή

ήταν η πρώτη χώρα

που

αναγνώρισε το

1821 την Ελληνική Επανάσταση

και το δικαίωμα

ανεξαρτησίας.

Ο

Πρόεδρος

της Αϊτής

Jean

Pierre

Boyer

,

μετά

από ελληνικό αίτημα για

βοήθεια, έστειλε επιστολή

στις 15 Ιανουαρίου

1822 στον Α.

Κοραή, αναγνωρίζοντας

το δικαίωμά ελευθερίας των Ελλήνων

1

. Επίσης

στις 18 Ιανουαρίου 1823 η Μεγάλη Βρετανία αναγνώρισε την Ελληνική Κυβέρνηση και στις 25 Μαρτίου της ίδιας χρονιάς αναγνώρισε τους Έλληνες σαν εμπολέμους. Στις 2 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Ιάκωβος Μονρόε με διάγγελμα του αναγνώρισε ότι υπάρχει Ελληνική επικράτεια και πρότεινε στο Κογκρέσο την αποστολή Αμερικανού πρεσβευτή στην Ελλάδα. Οι ενέργειες αυτές ήταν η πρώτη δικαίωση του Αγώνα και η αφετηρία για τη δημιουργία του σύγχρονου Ελληνικού Κράτους. Στη συνέχεια, όλο και περισσότερα Κράτη, άρχισαν να βλέπουν με συμπάθεια τον Απελευθερωτικό Αγώνα και σιγά – σιγά, στις περισσότερες περιπτώσεις έμμεσα τον αναγνώρισαν. Με αυτό τον τρόπο ο Αγώνας υπέρ της Ανεξαρτησίας σταδιακά νομιμοποιήθηκε αναδρομικά. Οι Τούρκοι, παρ' όλα αυτά, σε όλη τη διάρκεια του ξεσηκωμού, δεν έπαυσαν να βλέπουν του Έλληνες σαν ένοπλους στασιαστές, υπηκόους του Οθωμανικού Κράτους. Στις κατασταλτικές τους επιχειρήσεις ακολουθήθηκε πιστά το Αυτοκρατορικό Φιρμάνι που εκδόθηκε αμέσως μετά την έναρξη της Επανάστασης στις 3 Μαΐου 1821. Αυτό έδινε σαφέστατες κατευθύνσεις:

«... όπως αυτοί μεν οι άπιστοι

(δηλαδή οι Έλληνες αγωνιστές)

, διαπερώνται εν στόματι ρομφαίας, τα τέκνα και αι γυναίκες των εξανδραπονδίζονται, τα υπάρχοντα των διανέμονται μεταξύ των πιστών του Ισλάμ, αι δε εστίαι των παραδίδονται εις το πυρ και την τέφραν...»

Ερχόμαστε τώρα σ' ένα άλλο πολύ σοβαρό θέμα: Οι Έλληνες επαναστάτες τήρησαν το δίκαιο του πολέμου; Αναλυτικότερα: Υπήρχε η βούληση από την ηγεσία του αγώνα για τήρηση των διεθνών κανόνων του πολέμου; Υπήρχαν οι αντίστοιχοι θεσμοί για τους επαναστατημένους Έλληνες; Υπήρχε η πειθαρχία για να εξασφαλιζόταν η εφαρμογή των κανόνων; Όσον αφορά το πρώτο επιμέρους ερώτημα πράγματι υπήρχε αυτή η βούληση. Οι μαρτυρίες είναι συγκλονιστικές. Ο Θ. Νέγρης, Αρχιγραμματέας της Επικράτειας και Μινίστρος των Εξωτερικών είχε επισημαίνει στον ομόλογο του των Εσωτερικών, την άμεση ανάγκη για εξασφάλιση της ευνομίας γιατί διαφορετικά *«η Διοίκηση δεν δύναται να δώσει προς τα ξένα έθνη την δημόσιαν εγγύησιν (garantie publique), πρώτην βάσιν όλων των διπλωματικών δεσμών»*.

Παρόμοια εκφράζεται και ο Στρατηγός Μακρυγιάννης στα απομνημονεύματα του:

«χωρίς νόμους δεν πάμε ομπρός, και δεν μας γνωρίζουν και τα' άλλα τα έθνη. Θα μας λένε κλέφτες και παντίδους»

. Είναι επίσης γεγονός όπως θα δούμε και παρακάτω, ότι η Διοίκηση του Αγώνα κατέβαλε σημαντική προσπάθεια να τηρηθούν σχολαστικά οι κανόνες του διεθνούς δικαίου που ίσχυαν τότε. Το γεγονός αυτό εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο της καθ' όλα πετυχημένης εξωτερικής πολιτικής της επαναστατημένης Ελλάδας και αποσκοπούσε στο να κερδηθούν οι εντυπώσεις παράλληλα με την κάλυψη ενός κενού νομιμότητας που χαρακτήριζε τις αρχικές επαναστατικές ενέργειες. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι σ' όλη τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης δεν υπάρχει μαρτυρία ούτε για μια πράξη βίας κατά ξένων (ουδετέρων), ενώ δεν σημειώθηκε πολεμική ή τρομοκρατική εκδήλωση έξω από την περιοχή των επιχειρήσεων. Ακόμα κι η επιχείρηση στο Λίβανο το 1826, μακριά από τον προς απελευθέρωση εθνικό χώρο, εντάσσεται στην ευρύτερη περιοχή των επιχειρήσεων αφού κι η περιοχή αυτή βρισκόταν κάτω από την Οθωμανική κυριαρχία, όπως και η επιχείρηση πυρπολήσεως Τουρκικών πλοίων στην Αλεξάνδρεια με τον Κανάρη.

Όσον αφορά το δεύτερο επιμέρους ερώτημα, η απάντηση θα είναι και πάλι θετική. Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι για την υλοποίηση των επιδιώξεων τους οι ηγέτες της Παλιγγενεσίας φρόντισαν επιμελώς να δώσουν τις κατάλληλες οδηγίες προς τους ένοπλους αγωνιστές. Από την αρχή της επανάστασης άρχισαν να εκδίδονται έγγραφες συστάσεις, διακηρύξεις και υποδείξεις. Εκδόθηκαν ακόμα και οδηγίες για την εφαρμογή κανόνων νησιότητας, που είναι κατά πολύ επιεικότεροι ακόμα και των σημερινών! Τους βρίσκουμε στον VII τόμο των Αρχείων της Ύδρας, με ημερομηνία 19 Απριλίου 1821, δηλαδή αμέσως με την έκρηξη της επανάστασης! Απευθύνονται στους *«Εντιμότατους κυρίους Καπεταναίους του Ελληνικού Στόλου»*

, εξηγώντας τους την ανάγκη για την οποία πρέπει να τηρούνται αυτοί οι κανόνες και παρέχοντας τους σαφέστατες κατευθύνσεις.

Σημαντική είναι η επισήμανση για τις διαδικασίες θαλασσιού ελέγχου:

«Η μόνη προσοχή σας θέλει περιορίζεται να βεβαιωθείτε εάν τοιούτα καράβια μετακομίζουν πολεμικά εφόδια ή στρατεύματα εχθρικά, και εις αυτήν μόνον την περίστασιν θέλει εμποδίσετε την πρόοδον τους και θέλει περιλάβετε τα εφόδια, πληρώνοντας τον ναύλον, ή αν φέρουν στρατεύματα να διορίσετε να επιστραφούν εις τον τόπον από τον οποίον τα περιλάβαν».

Διαβάζοντας επίσης όρκο του

«εκλεχθέντος Ναυάρχου υπό Καπεταναίων Υδρεωτών»

διαπιστώνουμε με συγκίνηση μεγάλη ευαισθησία. Ο Έλληνας Ναύαρχος της Παλιγγενεσίας μεταξύ άλλων ορκιζόταν ότι:

«Εις αναπόκτητους τόπους ή εχθρικών πλοίων, να σέβομαι την ιδιοκτησίαν των αθών ομογενών μας, των Ευρωπαϊκών υπηκόων και αυτών των Τούρκων».

Σχετική είναι και η υπ' αριθ. 2186 (11-111822) εγκύκλιος της Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος, η οποία εκδόθηκε για να μην

«αναφανή το Ελληνικόν έθνος λαιμαργον, καθώς διακυρύττεται από τους εχθρούς του...».

Σύμφωνα μ' αυτή η Ελληνική Διοίκηση

«...έκρινεν εύλογον να περιορίσει την λείαν εις όσα μόνον υπό Αγγλικήν σημαίαν αναντιρρήτως αναφανώσιν εχθρικά ιδιοκτησία, και τους εν αυτοίς ευρεθέντας Οθωμανούς, και τούτο πάλιν όχι μακράν των πολιορκουμένων φρουρίων, όχι δηλαδή εις την πλατείαν θάλασσαν, αλλ' εγγύς όντων των αγγλικών πλοίων, τα δε πλοία και αι εν αυτοίς πραγματεία, μη ούσαι εχθρικά ιδιοκτησία μακρά μεν να αποδιώκονται, χωρίς όμως να λεηλατούνται... Προς δε τας σημαίας των άλλων εθνών θέλετε προσφέρεσθε ως άχρι τούδε, αποδιώκοντες ευσχήμως από τους πολιορκημένους λιμένας, χωρίς όμως να επιβάλλετε χείρα εις όσα σκεπάζει η σημαία».

Το 1826 τυπώθηκαν στην Ύδρα η «Συλλογή των Αρχών του Πρωτοτύπου και του εκ Συνθήκης της Ευρώπης Δικαιώματος των Εθνών περί των Θαλασσίων Λειών και της Ουδετρότητας» . Αυτό αποτελεί μια κωδικοποίηση εθιμικών κανόνων

δικαίου του κατά θάλασσα πολέμου από τον κόμη Πάλμα αφιερωμένη στο Ναύαρχο Ανδρέα Μιαούλη. (Ο διαπρεπής νομικός κόμης

Alerino

Palma

di

Gesnola

(1776-1851), ήταν φιλέλληνας και διετέλεσε μέλος του Ελληνικού Κομιτάτου στο Λονδίνο. Ήρθε στην Ελλάδα το 1821. Στη περίοδο του Καποδίστρια ανάλαβε την οργάνωση των Δικαστηρίων, στην εποχή του Όθωνα ήταν Εφέτης και το 1840 Πρόεδρος του Εμποροδικείου Σύρου). Παράλληλα από πολύ νωρίς έγινε αξιόλογη προσπάθεια από την Προσωρινή Διοίκηση για να τηρηθεί ο κανόνας

«

toute

prise

doit

etre

jugee

»

, δηλαδή ότι κάθε λεία για να θεωρηθεί νόμιμος πρέπει να κηρυχθεί δίκαια από αρμόδιο δικαστή. Ο αειμνηστος Καθηγητής της Νομικής Κ. Ιωάννου εντόπισε την πρώτη συγκρότηση τριμελούς επιτροπής για κρίση λείας με μια Διάταξη του Προέδρου του Εκτελεστικού, στις 12 Οκτωβρίου 1822. Σύμφωνα με τον ίδιο λειτούργησαν και άλλες τέτοιες επιτροπές του Υπουργείου των Ναυτικών ή και τοπικές όπως π.χ. το Θαλάσσιο Δικαστήριο του Μεσολογγίου. Η

«Πενταμελής Επιτροπή τόπον επέχουσα θαλασσινού κριτηρίου»

, δηλαδή το μόνιμο λειοδικείο συστήθηκε σύμφωνα με τον επίσης αειμνηστο διαπρεπή διεθνολόγο σύμβουλο και εμπειρογνώμονα του Υπουργείου Εξωτερικών Δρα Θ. Χαλκιάπουλο, στις 24 Απριλίου του 1825. Στη συνέχεια αυτό το όργανο ανασυγκροτήθηκε στις 27

Απριλίου 1827, με τη νέα του ονομασία

«Αντί Θαλασσίου Δικαστηρίου Επιτροπή»,

ανασχηματίστηκε από τον Ιωάννη Καποδίστρια στις 8 Φεβρουαρίου 1828 και πήρε νέα μορφή με το ψήφισμα της 10

ης

Απριλίου 1829

«περί Οργανισμού του Θαλασσίου Δικαστηρίου»

.

Τον Απρίλιο του 1825 εκδόθηκαν στο Ναύπλιο τα «Αποσπάσματα εκ των του Κυρίου Βαττέλου περί Δικαίου των Εθνών», από το σύγγραμ
μα του Ελβετού

Emmerich

de

Vattel

(1714-1767), με τίτλο

Droit

des

Gens

ou

Principes

de

la

loi

Naturelle

Appliquées

a

la

Conduite

et

aux

Affaires

des

Nations

et

des

Souverains

(1758). Το σημαντικό αυτό κείμενο μεταφράστηκε και διασκευάστηκε από το Σπ. Σκούφο που έφερε το ψευδώνυμο

«Πατριώτης»

και περιλαμβάνει ότι κρίθηκε απ' αυτόν ότι έχει

«άμεσον σχέσιν με τας παρούσας ανάγκας μας και με τα ενεστῶτα πράγματα της Πατρίδος μας».

Τα κεφάλαια αυτά α

φορούν το δικαιο της ουδετερότητας, το δικαιο των αιχμαλώτων και το δικαιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Σημαντικά θέματα του
έργου του, δηλαδή του

«Εγκολπίου των Καγκελαριών»

, όπως το αποκαλούσαν τότε είναι τα

«Περί Δικαιώματος του εξασθενείν τον εχθρόν δια νομίμων μέσων»

, η αναφορά στο

«Αν δύναιται τις να παιδεύση με θάνατον τον Φρούραρχον τόπου τινός δια την πεισματικήν του αντίστασιν»

καθώς και τα

«Περί γεωργών και εν γένει περί του αόπλου λαού».

Ερχόμαστε τώρα στο τελευταίο και ίσως το κρισιμότερο ζήτημα. Ποίο ήταν το επίπεδο πειθαρχίας αυτών των αγωνιστών; Οι μαχητές στην ξηρά προερχόντουσαν από τα ανταρτικά σώματα των υποδούλων Ελλήνων τα οποία συγκροτήθηκαν αμέσως μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως. Οι άνθρωποι αυτοί ζούσαν «μονάχοι σαν λιοντάρια στις ράχες στα βουνά» χωρίς ποτέ να υποταχθούν στο Οθωμανικό Κράτος. Όπως φαίνεται από τα δημοτικά τραγούδια, όλοι οι Έλληνες τους θαύμαζαν. Έφεραν όχι μόνο φανερά αλλά και επιδεικτικά τον οπλισμό τους και είχαν ξεχωριστά χαρακτηριστικά στην ενδυμασία τους που τους ξεχώριζαν από τους υπόλοιπους Έλληνες. Με την έναρξη της Επανάστασης προσχώρησαν και εντάχθηκαν σ' αυτά τα σώματα και άλλοι πατριώτες υπαγόμενοι στη διοικητικό τους σύστημα. Οι αρχηγοί τους, οι Οπλαρχηγοί, απολάμβαναν μεγάλο σεβασμό από τα παλικάρια τους. Τις περισσότερες φορές ήταν κληρονομικοί, δηλαδή ο υιός διαδεχόταν στο «καπατανιλίκι» τον πατέρα του, εφόσον βέβαια είχε δείξει ότι είναι άξιος. Η σχεδόν πάντα κληρονομική διαδοχή αποδεικνύει το υψηλό επίπεδο πειθαρχίας και υποταγής στον ηγέτη, εφόσον βέβαια ήταν αυτός που έπρεπε να είναι. Σε αντίθετη περίπτωση η τιμωρία ήταν σκληρή. Όταν μάλιστα ένας Οπλαρχηγός προσέβαλε την τιμή μιας Τουρκάλας, πλήρωσε με τη ζωή του την παράβαση των άγραφων νόμων τους. Τον φόνευσαν οι ίδιοι οι συμπολεμιστές του! Η πειθαρχία λοιπόν ήταν σιδηρά και η τήρηση των άγραφων νόμων τους αυστηρότατη. Σύμβολο τους ήταν ο Δικέφαλος Αετός, το έμβλημα των Αυτοκρατόρων της Κωνσταντινουπόλεως! Πίστευαν ακόμα ότι είχαν και Βασιλιά, τον τελευταίο Αυτοκράτορα καθώς σύμφωνα με το λαϊκό μύθο ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος δεν φονεύθηκε υπερασπιζόμενος την Κωνσταντινούπολη, αλλά διασώθηκε την τελευταία στιγμή από έναν Άγγελο που αφού τον μαρμάρωσε, τον έκρυψε για να αναστηθεί σύμφωνα με το θέλημα του Θεού και να απελευθερώσει τους Έλληνες. Υπενθύμιση αυτού του μύθου γινόταν με πυροβολισμούς κατά τις εορταστικές εκδηλώσεις του Πάσχα, της γιορτής που έδειχνε πως ο Παντοδύναμος Θεός μπορεί να αναστήσει και πεθαμένους. Όσο αφορά τις ναυτικές δυνάμεις αξίζει να σημειωθεί ότι δεν είναι δυνατό να μην υπήρχε υψηλό επίπεδο πειθαρχίας σε μια ναυτιλία που γνώριζε τέτοια ακμή εκείνη την περίοδο. Επιπλέον οι υπάρχουσες μαρτυρίες εφαρμογής κανόνων ναυτικού δικαίου αποδεικνύουν την ύπαρξη νομικής παιδείας πολλά χρόνια πριν την Επανάσταση. Είναι γνωστό ότι ο διατοπικός χαρακτήρας της ναυτιλίας και η ομοιότητα των κινδύνων και των προβλημάτων που παρουσιάζει η ναυτιλία και η ναυτιλιακή επιχείρηση οδήγησε στην καθιέρωση ενός εθνικού ναυτικού δικαίου που ίσχυε σ' όλη τη Μεσόγειο και εφαρμοζόταν σχολαστικά από τους Έλληνες ναυτικούς πολύ πριν τις αρχές του 19

ου

αιώνα που εκδόθηκε ο Κανονισμός Ναυτιλίας της Ιόνιας Πολιτείας (1800) και οι Ναυτικοί Νόμοι της αυτοδιοικούμενης Ύδρας (1804), καθώς και οι νόμοι της επίσης αυτοδιοικούμενης νήσου των Σπετσών (1814). Βάση του ναυτικού δικαίου εκείνης της εποχής ήταν επίσης και το Consolato

del

Mare

, οι κανόνες του οποίου αποτελούν εξέλιξη του Ναυτικού Νόμου των Ροδίων, καθώς και η Ενετική Νομοθεσία περί ναυτασφαλίσεων που εξομοίωνε για την εφαρμογή των διατάξεων της, Ενετούς και Έλληνες ναυτικούς από το 1602. Με την έναρξη της Επανάστασης, τα πλοία έπαυσαν να φέρουν την «ραγιάδικη σημαία», δηλαδή τη σημαία των υποτελών, και έφεραν την επαναστατική που διέφερε από τόπο σε τόπο αλλά είχε κοινό παράγοντα το σημείο του Σταυρού και την ημισέληνο ανεστραμμένη.

Όλα αυτά μας πείθουν ότι τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα η πειθαρχία ήταν σ' ένα εξαιρετικά υψηλό επίπεδο. Αρα υπήρχε δυνατότητα τηρήσεως των εντολών της Διοικήσεως καθώς και δυνατότητα ελέγχου των παραβάσεων. Η πειθαρχία αυτή βασιζόταν στην υγιή παράδοση των αγωνιστών της ξηράς και στην εξοικείωση των ναυτικών με τα διεθνή έθιμα, παράλληλα με το θαυμασμό που έτρεφαν όλοι τους στους ήρωες της Ελληνικής Αρχαιότητας οι οποίοι ήταν αφοσιωμένοι στους θεϊκούς νόμους του πολέμου όπως τους είχε διδάξει ο Όμηρος. Ο θαυμασμός αυτός εκδηλώθηκε στην διάρκεια της Επανάστασης με μια πρώιμη ευαισθησία για την προστασία των πολιτιστικών μνημείων. Συγκινητικό το παράδειγμα του Οδυσσέως Ανδρούτσου που προτίμησε να τροφοδοτήσει με βόλια του

πολιορκημένους Τούρκους στην Ακρόπολη για να παύσουν να γκρεμίζουν τις κολώνες προκειμένου να αποκτήσουν το απαραίτητο για την κατασκευή πυρομαχικών μολύβι που τις συγκρατούσε. Την ίδια ευαισθησία έδειξαν οι Έλληνες σαν πολιορκημένοι στην Ακρόπολη από τον «Κιουταχή».

Μετά από τα παραπάνω αντιλαμβανόμεθα με ιδιαίτερη συγκίνηση ότι το θεσμικό πλαίσιο του Αγώνα των Ελλήνων για την Ανεξαρτησία διεπόταν από το δίκαιο, το οποίο οι ηγέτες μερίμνησαν σχολαστικά να το επιβάλουν. **Συμπερασματικά λοιπόν καταλήγουμε ότι οι μαχητές της Ελληνικής Εθνικής Ανεξαρτησίας ακολουθούσαν πιστά τους κανόνες του δικαίου του πολέμου όπως ίσχυε τότε, άρα ήταν νόμιμοι μαχητές, συγκροτημένοι σε σώ ματα με ενσυνείδητη πειθαρχία που ίσως να ήταν αυστηρότερη και από τη στρατιωτική όπως την εννοούμε σήμερα.**

Όλα αυτά σε μια εποχή που το διεθνές δίκαιο του πολέμου ήταν εθιμικό και η γενική θεωρία του στη φάση της διαμορφώσεως. Θέλοντας όμως να είμαστε αντικειμενικοί, δεν πρέπει να αγνοήσουμε όσο και αν μας είναι δυσάρεστο, το γεγονός ότι σημειώθηκαν κάποιες παρεκκλίσεις. Επίσης υπήρξαν περιπτώσεις όπου οι Δημογεροντίες ερμήνευσαν όπως τους άρεσε τους ισχύοντες κανόνες δικαίου, παίρνοντας και τις ανάλογες αποφάσεις. Αυτά όμως αποτελούν εξαιρέσεις και πραγματοποιήθηκαν κατά παράβαση των διαταγών της Διοικήσεως. Σημαντικό εξακολουθεί να είναι το γεγονός ότι σε μια τέτοια εποχή και σε περίοδο ενός τέτοιου πολέμου μεταφραζόντουσαν βιβλία διεθνούς δικαίου και τυπωνόντουσαν για να διανεμηθούν μαζί με άλλες λεπτομερείς οδηγίες στους αγωνιστές. Ακόμα πιο σημαντικό είναι το γεγονός ότι τιμωρήθηκαν αυστηρά όσοι δεν έπραξαν αποκλειστικά και μόνο *«παν ό,τι συγχωρείται εις νόμιμον πόλεμον»*, παραβαίνοντας τις διαταγές περί τήρησεως του δικαίου του πολέμου, καθώς και το ότι επιδικάσθηκαν αποζημιώσεις από τα «Δικαστήρια Λειών».

Σήμερα όλοι γνωρίζουμε ότι το δίκαιο του πολέμου, χωρίς να αποτελεί εμπόδιο στην εφαρμογή των αρχών της σύγχρονης στρατηγικής, είναι εκείνο που κατόρθωσε να μετριάσει και να κατευνάσει την εξολοθρευτική manía των διαμαχόμενων. Γι αυτό δικαίως θεωρείται ότι αποτελεί την περισσότερο εμφανή πρόοδο του διεθνούς δικαίου. Πέρα απ' αυτό, όλες τις εποχές, η πίστη σ' αυτό είναι ένα σαφές γνώρισμα των γενναίουψυχων στρατιωτών και των πολιτισμένων λαών. Η αποδεδειγμένη εφαρμογή του στην περίοδο της Ελληνικής Επανάστασεως δείχνει την ιδεολογική συνέχεια των συγχρόνων Ελλήνων από την αρχαιότητα. Από εκείνη τη μακρινή εποχή που ενώ υπήρχαν γραπτοί νόμοι, το δίκαιο του πολέμου παρέμενε άγραφο. Για ποίο λόγο; Απλούστατα γιατί όλοι πίστευαν σ' αυτό σε τέτοιο βαθμό που δεν χρειαζόταν να γραφεί. Σημαντικότερη είναι η μαρτυρία που μας παρέχει χαρακτηριστικά ο Δίων στα *«περί έθους»*, όπου αναφερόμενος στα έθιμα του πολέμου μας λέει:

« Τα δε έθη φυλάττεται παρά πάσι κόν εις εσχάτην έχθραν περιέλθωσι ...».

Μεγάλη εντύπωση προκαλεί το παραπάνω απόσπασμα από το αρχαίο κείμενο, ειδικά σε ό,τι αφορά την τήρηση των εθιμών δικαίου του πολέμου, ακόμα και στην περίπτωση της *«εσχάτης έχθρας»*.

Λαμπερό δείγμα πολιτισμού το γεγονός ότι οι αρχαίοι Έλληνες τήρησαν με σχολαστικότητα αυτούς τους κανόνες, σε μια εποχή που στην αγριότητα άλλων λαών δεν χωρούσε καμμία συζήτηση για κάτι τέτοιο. Ανάλογο είναι και το δείγμα των αγωνιστών της Ελληνικής Παλιγγενεσίας. Αυτών που έδειξαν τόση ευαισθησία στον τομέα της προστασίας των αμάχων καθώς και σε πολλά άλλα θέματα δικαίου του πολέμου, εφαρμόζοντας τόσο προοδευτικούς κανόνες.

Έχουμε λοιπόν απόλυτο δίκαιο να είμαστε τόσο πολύ υπερήφανοι και για τη μοναδική στον κόσμο Ιστορία μας, αλλά και για την πραγματικά πολύπλευρη Δόξα του πρωτοπόρου σε όλους του τομείς Έθνους μας!

¹ Βλ. ΚΟΚΙΝΟΥ Δ., Ελληνική Επανάσταση" τόμος 2, σελ. 444-6, ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Χ., «Το Χρέος της Ελλάδας προς την Αϊτή». Εφημερίδα Ελευθεροτυπία,

14 Ιανουαρίου, Αθήνα 2010.